

LOB in de grensregio Denemarken en Zweden

Verslag Euroguidance studiebezoek aan Kopenhagen en Malmö 11-13 juni 2019

Inleiding

Twaalf Euroguidancevertegenwoordigers uit zeven landen namen deel aan het studiebezoek: Luxemburg, Finland, Montenegro, Italië, Vlaanderen, Nederland, Zweden en Denemarken. Matthieu Mes was namens Euroguidance Nederland aanwezig en doet verslag. Hierbij zoomt hij in op zaken die tijdens het bezoek als kenmerkend of bijzonder naar voren kwamen.

Het programma van het studiebezoek was samengesteld door onze Euroguidance-collega's Birtha Teuth uit Denemarken en Nina Ahlroos uit Zweden. Beiden gaven een toelichting over de onderwijsstelsels en de Euroguidance-activiteiten in beide landen.

Tijdens het studiebezoek zijn verschillende diensten voor guidance in (hoger) onderwijs en voor jongeren in Kopenhagen en Malmö bezocht. Het bezoek aan de PES in Malmö werd helaas op het laatste moment gecancelled. Het accent lag daardoor vooral op de wijze waarop begeleiding in het onderwijs, voor jongeren tot circa 27 jaar, is ingericht en op de e-Guidance in Denemarken.

Loopbaanbegeleidingssystemen & onderwijs

Denemarken:

- <https://ufm.dk/en/education/internationalisation-and-cooperation/international-cooperation-on-guidance/euroguidance-denmark/publications-and-fact-sheets> is te vinden www.eng.uvm.dk

Zweden:

- <https://www.euroguidance.eu/guidance-system-in-sweden>
- http://www.omsvenskaskolan.se/media/1351/karta_over_utbildningssystemet_eng.pdf

Euroguidance in Denemarken en Zweden

Opvallend is de wat andere rol van de Euroguidance centra in beide landen, in vergelijking met Nederland. In beide landen zijn deze Euroguidancecentra ondergebracht bij van het ministerie van Hoger Onderwijs (Wetenschap).

Doelgroepen

Doelgroepen van Euroguidance zijn primair de directe dienstverleners (counselors en guidance practitioners) die loopbaanbegeleiding daadwerkelijk uitvoeren.

Rollen

Zij hebben naast guidance, het Europese programma Erasmus+ en vooral ook uitwisseling van studenten als focuspunt. Het gaat daarbij zowel om bemiddeling van Zweedse en Deense studenten die naar het buitenland willen als de dienstverlening van internationale studenten die in hun land komen studeren. Vanuit hun Euroguidancerol zijn zij betrokken bij het mede vormgeven

van de professionalisering van loopbaan- en studiebegeleiding via bachelor- en masteropleidingen en seminars. Beide landen zijn daarnaast actief lid van internationale werkgroepen en van de Nordic Baltic group. Deze landen wisselen veel informatie en werkwijzen uit.

In Nederland richt Euroguidance zich meer op stakeholders en minder op de 'eindgebruiker'.

Denemarken | ontwikkelingen en veranderingen in het onderwijs en Guidance

Denemarken kent een vrij toegankelijk, kosteloos onderwijs, met beleid gericht op leven lang leren, flexibele onderwijsroutes en een sterk internationale oriëntatie. Naast het reguliere opleidingsstelsel is er een stelsel voor 'tweedekansonderwijs', zowel voor beroepsonderwijs, brede volwasseneneducatie als voor onderwijs aan anderstaligen. Doorgroei naar een hoger niveau of naar een andere richting is altijd mogelijk. Kenmerkend is ook de zogeheten Volkshogeschool, waar zowel jongeren als volwassenen naar toe kunnen om –breder dan alleen gericht op kennis- zich voor te bereiden of te oriënteren op (hun keuze voor) vervolg in het (hoger) onderwijs.

Zorgpunten

Punten van zorg in Denemarken waar beleidsmatig veel aandacht aan wordt geschonken zijn:

- de sterk *afgenomen deelname aan beroepsonderwijs* (nog maar 20% volgt beroepsonderwijs, het overige percentage betreft algemeen vormend voortgezet onderwijs en voorbereidend hoger onderwijs)
- het hoge aantal voortijdige schoolverlaters / jongeren die niet doorstromen naar 'upper secondary schools'.

Beleid

Het beleid in Denemarken is erop gericht:

- dat de loopbaanprofessionals in het onderwijs en daarbuiten meer en positiever aandacht geven aan beroepsonderwijs
- 'readyness' als sleutelvoorwaarde te hanteren voor doorstroom naar vervolgonderwijs (upper secondary of beroepsonderwijs) en daar via een standaardassessment op te meten
- brugprogramma's aan te bieden als leerlingen niet voldoende scores op het 'readyness' assessment. Deze kunnen variëren in duur van 6 weken tot maximaal 2 jaar).

Brugprogramma's

In het Brugprogramma wordt gewerkt aan (het versterken van) de volgende competenties en vaardigheden:

- Academic skills (taal, rekenen, vakspecifieke kennis)
- Personal skills (motivatie, onafhankelijk denken, zelfsturing, plannen, studievaardigheden, leren kiezen)
- Social skills (samenwerken, problemen oplossen, rekening houden met anderen, tolerantie)
- Praktische vaardigheden (is nieuwe vaardigheid, in praktijklokalen of bij werkgevers tijdens stages).

Pas wanneer de deelnemer met het 'readyness' assessment op alle vaardigheden voldoende scoort, mag deze doorstromen naar vervolgonderwijs. Deelname aan de Brugprogramma's is verplicht.

Als jongeren weigeren deel te nemen aan brugprogramma's, krijgen ouders een boete. Dit is vergelijkbaar met de leerplicht in Nederland.

Educational Guidance centers

De loopbaan- en studiebegeleiders in Denemarken zijn als onafhankelijke externe professionals vanuit de Educational Guidance centers werkzaam op de scholen. Zij verzorgen groepslessen in de klassen van diverse leerjaren en bieden individuele ondersteuning en begeleiding op aangeven van docenten van de school. Elke begeleider heeft een of meer 'eigen scholen'. Zij zijn actief betrokken bij de advisering in de overgang naar het hoger onderwijs. In het hoger onderwijs ondersteunen zij studenten bij hun studieloopbaan.

Loopbaanleren

Nadruk binnen het LOB in het voortgezet en beroepsonderwijs ligt op 'loopbaanleren' (career learning). Daarbij is niet (meer) de vraag aan de orde 'wat wil je kiezen' maar ligt de focus op 'hoe kun je jezelf ontwikkelen'. Daarbij ligt nadruk op de ontwikkeling van de zelfsturende rol van het individu. Er worden vier stadia onderscheiden:

1. Ik herken mijzelf (gevoelens, ontdekken, indrukken)
2. Ik coördineer (zoek informatie, vergelijk opleidingen en beroepen, ontdek contexten)
3. Ik focus (ben mij bewust van omgeving en mijzelf, ken mijn waarden, weet wat ik belangrijk vind)
4. Ik begrijp (weet waarom ik zaken kies, kan het uitleggen, kan voorspellen wat ik ga doen en wat mij dat oplevert).

Onderwijstaken guidance centra in Denemarken:

- Collectieve guidance programma's voor de eerste leerjaren voortgezet onderwijs 8^e, 9^e en 10^e graad, aangevuld met gezamenlijke activiteiten (paar uur per leerjaar)
- Aanvullende individuele extra begeleiding (naar behoefte)
- Educatief assessment voor 'readyness' in 8^e en 9^e leerjaar (afname en scores)
- Educatief plan opstellen naar aanleiding van assessment (leerling ondersteunen hierbij)
- Voorlichting en informatie en advies over opleidingen en beroepen (ouders / leerlingen)
- Mentorfunctie bij transities (school-school en school werk).

Readyness

Scholen zijn in hun primair proces verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de leerlingbegeleiding en LOB en moeten zorgdragen voor voldoende 'readyness'. Maar het oordeel of dit voldoende is gelukt (via het assessment) ligt bij de aan de school verbonden practitioner van het Guidance center.

Jongerenbegeleiding

Begeleiding van jongeren tussen 16 en 24/30 jaar die niet meer op school zitten vindt sinds augustus 2019 plaats via de 'Coordinated Youth Efforts' van de Youth Educational Guidance centers. Deze centra ontwikkelen intensieve samenwerkingsverbanden van onderwijs- en loopbaanbegeleiders, werkloosheidsprogramma's en begeleiding en maatschappelijk werk. Dicht bij de jongeren en zijn leefwereld. Verdere decentralisatie gaat vanaf augustus 2019 plaatsvinden. Van 54 gemeentelijke/regionale centra gaat men naar 98 lokale centra.

Zo ontstaat een sluitende aanpak voor jongeren met altijd een begeleidings- of scholingsaanbod. Kenmerkend hiervoor zijn een combinatie van een recht op onderwijs met ruime keuzemogelijkheden aan laagdrempelige onderwijsvoorzieningen, professionele begeleiding en

ondersteuning, maar met een verplichtend karakter om tot een 'goede keuze' te komen, gemeten via een verplicht assessment. De rol van loopbaanbegeleiders is minder vrijblijvend geworden en meer verbonden / gestuurd vanuit beleidsdoelstellingen van de arbeidsmarkt en gericht op het stimuleren van deelname aan beroepsopleiding.

4C-model

Mediamix van chat, e-mail, Facebook en telefoon als middel om vragen te stellen. Ze gebruiken het 4C-model (contact, leggen relatie; contact, wat kan ik wel/niet voor je betekenen of doen; communicatie, uitdiepen, doorvragen, context proberen te verhelderen en conclusie, afronden met concrete afspraak of actie).

E-guidance

E-guidance is breed ontwikkeld in Denemarken. Past in de digitale strategie (gebeurt steeds meer via internet en smartphone). In totaal 40 opgeleide counselors, deels werkend in deeltijd. Meestal mensen die daarnaast een deel van de week F2F-begeleiding verzorgen via een Guidance center.

In Facebook wordt nu minder geïnvesteerd, de belangstelling neemt af (vooral ouders gebruiken het). Het kost veel tijd om algoritmen te beïnvloeden. Het gebruik en belang van webinars neemt toe, ook om de druk op de chatfunctie te verminderen. Groepsgewijze begeleiding zowel in de scholen als in de e-Guidance wint aan belang en blijkt ook het meest effectief, omdat groepsprocessen positief lijken te werken op zelfstandigheid en wederzijdse ondersteuning van peers.

Het digitaal platform van de e-Guidance organisatie (zelfstandige eenheid binnen het Ministerie van onderwijs) is belangrijk om professionals met elkaar te laten kennisdelen. Met het navragen van alle contacten via een survey per e-mail, chat en telefoon bij de klanten, is er een goed beeld van hoe de counseling wordt ervaren. Eenmaal per maand wordt gewerkt aan kwaliteit en dienstverlening middels intervisiebijeenkomsten.

De werkwijze verschilt methodisch niet veel tussen F2F-begeleiding of online e-guidance. Ook bij een F2F-setting is behoud van dezelfde begeleider niet gegarandeerd en wordt middels de 4C-methodiek telkens een vraag 'afgerond'.

Er is een redelijk uitgebreid overzicht van webservices als het gaat om opleidings- en scholingsmogelijkheden. Per sector of branche krijg je een goed beeld van alle verschillende opleidingen. Per beroep zie je wat de vooruitzichten zijn op de arbeidsmarkt en wat je met het werk kunt verdienen.

Zweden | ontwikkeling Guidance en onderwijs

Ontwikkelingen in Denemarken en Zweden lopen op veel terreinen behoorlijk parallel, zowel politiek (linkse regeringen, maar restrictief beleid voor toelating vluchtelingen) als voor loopbaanbegeleiding en beleidsprioriteiten in het onderwijs. Ook in Zweden wordt onderscheid gemaakt in begeleiding voor schoolgaanden (op school, niet meer in guidancecentra) en andere doelgroepen (in de regionale Youth centers). Steeds meer wordt gewerkt op afspraak. Het zomaar binnenlopen, wordt afgebouwd. Op deze manier moet de efficiency worden verhoogd.

Bijzonder aan de studie- loopbaanbegeleiding aan de Universiteit Malmö is dat steeds meer wordt ingespeeld op de internationaler wordende studentenpopulatie (veel aangemelde statushouders en vluchtelingen).

Studie- en loopbaanbegeleiding wordt in Malmö niet meer (alleen) per faculteit georganiseerd, maar gefaseerd vanuit een onafhankelijke begeleidingsorganisatie:

- Instroombegeleiding: gericht op validatie prior learning, kijkend naar interesse, vaardigheden, ook vóór aanmelding voor potentiële studenten
- Gedurende de studiebegeleiding: bijstellen keuzes en programma's, volgen van vaste of flexibele programma's, onderhandelen met docenten, welbevinden studenten, oplossen problemen)
- Uitstroombegeleiding: mentorprogramma's tijdens stages, studiebegeleiders in bedrijven zoeken, organiseren career fairs, één mentor begeleidt twintig studenten in bedrijven, onderhouden van netwerk werkgevers.

Doordat begeleiders per 'fase' onderling soms taken verdelen en tegelijk 'vaste' faculteiten bedienen, kennen zij elkaars vragen en werkwijzen goed. Zij bouwen ook met de docenten een goede relatie op en kunnen hiermee goed inspelen op (veel voorkomende) vragen en issues van studenten.

PES in Zweden ondergaat een grote reorganisatie en bezuiniging. Ook het aantal regionale guidance centra wordt verkleind van vierentwintig naar zes. Drop-outleerlingen gaan vanaf zestien jaar nu naar PES. Er komt meer nadruk op e-guidance voor brede groepen. Extra moeilijke kwetsbare groepen gaan vooral naar de PES.

Andere landen | interessante wetenswaardigheden

Tijdens de studiereis hebben diverse landen een goed voorbeeld toegelicht uit hun land. Bijzonder interessant zijn voor ons:

Italië

De (administratieve) samenvoeging van diverse Europese programma's (Eures, Euroguidance, Erasmus+, Europass) in Italië onder de vlag van ANPAL www.anpal.gov.it. Minder administratieve lasten en verantwoording, toenemende synergie tussen de afzonderlijke maatregelen, meer gezamenlijke regionale bijeenkomsten of gemeenschappelijke sessies in Rome, minder versnippering). Informatie op te vragen bij Monica Lippolis monica.lipolis@anpal.gov.it

Vlaanderen

De toch wel vergaande integratie van websites en informatie over scholingsmogelijkheden, financiering en arbeidsmarktinformatie in Vlaanderen (www.onderwijskiezer.be), gekoppeld aan coaching en begeleiding via chat of F2F vanuit VDAB. Integratie tussen wat gebeurt voor werkenden, werkzoekenden en schoolgaanden is op niveau van informatievoorziening redelijk samenhangend georganiseerd en toegankelijk.

Inzichten naar aanleiding van het bezoek

Terugkijkend op het bezoek heb ik de volgende inzichten overgehouden.

In zowel Denemarken als Zweden is de overheid zeer sterk betrokken bij het thema guidance. Zowel de wetgeving, professionalisering als de uitvoering kennen een nadrukkelijke en actieve

sturing vanuit overheid. Beleid en uitvoering zijn volledig in publieke handen en career guidance kent een langjarige traditie.

In toenemende mate speelt guidance een rol in het overheidsbeleid en wordt voor doelen ingezet zoals

- het bereiken van een zo hoog mogelijk opleidingsniveau
- verhoging deelname aan het beroepsonderwijs
- terugdringing van voortijdig schoolverlaten
- een betere werking van de arbeidsmarkt.

De sterk sturende rol van de overheid en wetgeving in de meeste Europese landen heeft veel voordelen, maar maakt deze ook gevoelig voor politieke of financiële omstandigheden. In Denemarken is de wetgeving in een periode van vijf jaar bijvoorbeeld vier keer gewijzigd. Er is sprake van een spreidingsbeleid waarbij overheidsdiensten naar de regio worden verplaatst of van herziening van de PES en de daaraan verwante guidance. Hoewel het beleid zelf en de visie op guidance stevig verankerd is in zowel Zweden en Denemarken, is vooral in de uitvoering regelmatig sprake van verandering.

Zowel Denemarken als Zweden stellen hoge eisen aan opleiding en professionalisering van guidance practitioners. Euroguidance speelt hierbij, in beide landen, een ondersteunende en deels uitvoerende rol (verzorgen cursussen, lectures in bachelorprogramma's).

Externe professionele loopbaan- en studiebegeleiding heeft een herkenbare positie in het voortgezet en primair onderwijs. Zowel als onderdeel in het lesprogramma als aanvullend voor leerlingen die extra aandacht nodig hebben of nog onvoldoende 'keuzerijp' zijn. Docenten kunnen leerlingen met keuzevragen altijd naar een 'eigen' aan de school verbonden counselor verwijzen.

Hierdoor lijkt het algehele niveau van loopbaanondersteuning in het onderwijs op een relatief hoog plan te liggen en is de kwaliteit van de begeleiding beter geborgd dan in Nederland. De situatie is sterk afhankelijk van de mate van LOB-aandacht op school en de implementatie ervan.

De verbinding tussen Euroguidance, het (hoger) onderwijs en internationalisering van het onderwijs via mobiliteit is krachtig. Er wordt bewust op onderlinge samenhang gestuurd. Ook wordt nauw samengewerkt in werkgroepen met andere Noord-Europese en Baltische landen.

Interessant is het volgen van de ontwikkeling en implementatie van de zogeheten brugprogramma's. Hoe wordt het verplichtende karakter ervaren door leerlingen, professionals en ouders van het assessment op 'readiness'? Hoe dwingend wordt het karakter van deelname aan een brugprogramma bij een 'onvoldoende score' op het assessment? Leiden deze programma's inderdaad tot een betere aansluiting op vervolgoopleidingen, minder uitval en drop-outs?

Matthieu Mes 25 juni 2019